

EZÜSTNET Egyesület

Wekerle-telepi séta

2014. november 7-én kirándultunk a Wekerle telepre. Huszonhárom fő (14 egyesületi és 9 kerületi vendég) vett részt.

*Hajlékot Istennek,
hajlékot embernek
kőből, fából
házat,
raktár a léleknek
kőnél, cserefánál
erősebb igékből
várat.*

(Kányádi Sándor: Kós Károly arcképe alá 1968.)

Wekerle-telep Budapest egyik városrésze a XIX. kerületben, Kispesten, lakossága 11.500 fő (2001). Alapítás éve: 1908, városhoz csatolás éve: 1950.

A XIX. század utolsó negyedében Budapest lakossága két és félszeresére növekszik. Jelentősen fejlődik a gyáripar, a vidéki szegény emberek özönlenek a munkahelyeket kínáló nagyvárosba. A lakásépítés nem tud lépést tartani a népességbővüléssel, a helyzet megoldása kormányzati közbelépést követel.

Wekerle Sándor miniszterelnök kezdeményezésére a lakóövezetet 1908-ban alapítják, miután az állam megvásárolja a Sárkány család eladó birtokát, a tervekben a kertvárosi jelleg uralkodik, az építkezés 1908-1930 között valósul meg, a katolikus templom megépítésével zárul. Kós Károly mint meghívott építész nyeri el a Wekerle-telepre kiírt pályázatot. A terv alapkonceptiója az angol kertváros mozgalom példáját követi. (Előkép: Howard Ebenezer (1851-1928) bírósági alkalmazott nevével fémjelzett kertvárosi mozgalom (Garden City Movement) keretében felépül London közelében Letchworth (1902). Szerkezete mértanilag szerkesztett, a központi négyzet alakú térről kiinduló 8 sugárút közé épül. A lakótelep megvalósítandó épületei 3 típusba sorolhatók, iker-vagy sorházak, csoportosított lakóházak és családi házak. A

program keretében a munkástelepen 1000 ház épül fel 4400 lakással (1925), a lakások beosztása: 1 és 2 szoba, konyha, fürdőszoba. 2, 3 és 4 lakásos földszintes, valamint 6, 8 és 12 lakásos kétszintes épületeket emelnek. A kisebb utcákra a földszintes beépítés a jellemző, a széles utakat emeletes épületek határolják.

Az építkezésért felelős Kós Károly megosztja a feladatot több építész között, elsőként Zru-meczky Dezsőt kéri fel a munkára, majd Györgyi Dénes, Wälder

Gyula, Schodits Lajos, Eber-ling Béla és más kiváló építész is csatlakozik a népes (40) tervező gárdához. Kós Károly elképzelése: egy építész két épületet tervezzen. Közös munkájukkal ilyen módon teremtenek változatosságot, de a kötött beépítés szabálya egységes arculatúvá teszi a telepet.

A telepet átszelő Hungária út két torkolata fölött kapuk ívelnek át. A keleti kaput Kós Károly, a nyugati Zru-meczky Dezső tervezi. Ahogy az utakat és az épületeket, úgy a közép-ső parkosított részt, benne a növényzetet is tudatosan alakítják ki.

Kós Károly a „Fiatalok” csoportjának tagja, ragaszkodik az induláskor megfogalmazott alapelvekhez. Új szemléletű építészeti világa a szecesszióból indul ki, amely felszabadítja az építészetet a historizmus történelmi stílusokat idéző kényszere alól. Ehhez járul hozzá a magyar népi építészet logikája, szerkesztési elve és anyaghasználata. Az összefogó alapelv John Ruskin és William Morris esztétikája, amelyben megfogalmazódik a művészi tervezés minden tárgyra való kiterjesztése, az épület használójának igényeihez való alakítása. Kós Károly jó érzékkel tud mindezen elvek és célok között szintézist teremteni úgy, hogy közben egyéni és nemzeti karakterű építészetet teremt. A Kós Károly tér parkrészét, valamint a Munkás Szent József templomot Európai Unió támogatásból teljesen felújítják (2010), a tér összes lakóépületét és a templomot is műemlékké nyilvánítják (2011).

Wekerle-telepi főtéren – neve kezdetben Fő tér, majd Petőfi tér (1970-es évek), végül a tervező nevét kapja (1987) – mesterséges dombon, letepert sárkányon áll Kós Károly egészalakos bronzszobra (Péterfy László alkotása, 1987). A 6 méter átmérőjű mesterséges dombhoz 4 terméskő borítású út vezet, az utakat egyszerű, és két-három fejes összetett kopjafa szegélyezi. Az utak terméskő lapjai között kisméretű vésett kőlapok találhatóak, amelyeken látható: Erdélyi Szépműves Céh felirat, Mátyás király szülőháza, Erdély címere, épület alaprajzok, kalotaszegi ház. A centenáriumi felújítás (2008) során (a bekerített, éjszakára zárt) parkban felállítják az élni akarás szimbólumaként a dúsan faragott Életfát (rozsmaringág a szerelem szimbóluma), családbarát, az EU normáknak megfelelő játszóteret, szökőkutat, sakkzó helyet és zenepavilont alakítanak ki.

A telepen a tervezett középületek közül először a népoktatás-ügyet szolgáló épületeket építik meg: 4 iskolát, 2 fedett tornacsarnokot és 2 óvodát (1911-1914), majd az Ady Endre út és Hungária út találkozásánál Schodits Lajos és Eberling Béla tervei alapján megépül a rendőr- kapitányság épülete (a séta során az impozáns épületet nem láttuk) és a lovas-rendőri laktanya (1912), a postamesteri hivatal (1913). A központban –

ahol főleg a tisztviselők laknak – üzleteket alakítanak ki, melyek többsége a mai napig üzemel. A koncepciónak megfelelően a negyed építésekor 50000 fát, bokrot ültetnek és virágokat.

Feltűnő volt, hogy a rekreációs parkban és az utcákon lévő növényzetet gondosan ápolják, ősz lévén a lehulló faleveleket összeszedik, kihelyezett gyűjtőbe viszik, „a kutyagumit”

összeszedik, megállapítható, hogy a telepet környezetre vigyázó emberek lakják.

A séta során a Kós Károly tér épületei és a park bejárása után a következő utcákat érintjük: Tas u. (földszintes ház az Öregek Otthona, Rózmán Ákos emléktábla) Géza u. (emeletes ház a presbiter otthona) Pannónia út Thököly u. és Vajk u. (sarkán tükörszimmetrikus elrendezésben, emeletes, henger alakú zárt erkéllyel díszített hajdani igazgatói lakások), az utcában lakik a telep országgyűlési képviselője: Tarnai Richard) Taksony u. (sarkon Kós Károly Általános Iskola, a kapott térkép alapján az útvonal követhető).

A beszámolót Győrfi Dr. Buzási Anna készítette, fotók: Győrfi Dr. Buzási Anna és Gregor Ica, némi csinosítás: Ludvig Zsóka